

LBRIS

We know
books

Therese Bohman

Andromeda

Traducere din limba suedeză și note de Daniela Ionescu

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2023

© Therese Bohman

First published by Norstedts, Sweden

Published by arrangement with Nordin Agency AB, Sweden

© Casa Cărții de Știință pentru prezenta ediție

The cost of the translation was defrayed by a subsidy from the Swedish Arts Council, gratefully acknowledged.

Costul acestei traduceri a fost acoperit cu ajutorul unei

subvenții acordate de Consiliul Suedez pentru Artă, căruia îi mulțumim.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOHMAN, THERESE

Andromeda / Therese Bohman ; trad. din lb. suedeză și note de

Daniela Ionescu. - Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2023

ISBN 978-606-17-2236-5

I. Ionescu, Daniela (trad. ; note)

821.113.6

Design grafic copertă: Roxana Ardelean

Coperta I: detaliu din *Perseu și Andromeda*, gravură de François Boucher, 1734

Redactor: Ada Blendea

Tehnoredactare: Ada Blendea

Casa Cărții de Știință

400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8

Tel./fax: 0264-431920

www.casacartii.ro;

e-mail: editura@casacartii.ro

1.

Clădirea editurii se înalță ca o navă ancorată în centrul orașului, mare și luminoasă, încununată de o terasă pe acoperiș. Fațada e alcătuită dintr-o rețea de lemn și granit, cu steaguri purtând un *R* încărcat de arabescuri, dar al cărui contur se vede clar, fluturând în vânt. *R* de la Rydéns.

Terasa e locul unde se țin petrecerile. Când te afli acolo, sus, simți că ești stăpânul întregului oraș, că totul îți se așterne la picioare. Amurgul care se strecoară tot mai aproape te învăluie treptat, în timp ce murmurul de voci ale oaspeților devine mai puternic și numeroasele ghirlande de lumini se aprind. La bar stau bărbați tineri în cămăși albe și veste negre, toarnă vinul rece și așază paharul pe câte un mic coaster de carton cu același *R*: folie aurie pe un fond alb-crem. Se spune că unul dintre aceste suporturi pentru pahare a fost găsit și printre lucrurile personale ale lui Strindberg.

Petrecerea de toamnă marchează adevăratul început al anului editorial, cu multe așteptări plutind prin aer, ca la începutul unui nou an școlar, cu scriitorii sezonului plimbându-se emoționați prin mulțimea de oaspeți, cu speranța generozității departamentului financiar al editurii odihnindu-li-se greu pe umeri.

Dar petrecerile de primăvară sunt cele mai fantastice, cele cu adevărat legendare. Atunci te afli în seara nesfârșită de mai, privești amurgul care coboară încet peste acoperișuri, turlle de biserică și totul pare un joc. Nu contează dacă noi, angajații, întrecem puțin măsura la băutura, pentru că în clipele acelea nu trebuie să fim reprezentativi și profesionali, putem celebra anul care a trecut, premiile și nominalizările care nu au fost marcate decât în trecut, în decembrie, cu un tort anost la cafeaua de după-amiază, pentru că toată lumea e atât de stresată înainte de Crăciun, debuturile primăverii care au mers mai bine decât îndrăzniserăm să sperăm. Uităm că încă au rămas câteva săptămâni de muncă grea, cu tot ce trebuie tipărit înainte de midsommar¹, ultimele corecturi, textele de pe coperta patru, bunurile de tipar, manuscrise la care ai adormit citindu-le și pe care, în cele din urmă, le știi aproape pe de rost, cele care vor da naștere unor noi ovații și nominalizări la toamnă; între timp, mai bem un pahar sub cerul înalt, de culoarea lavandei.

Auzisem vorbindu-se despre aceste petreceri mult înainte de a începe să lucrez la Rydéns.

¹ Mare sărbătoare suedeză care marchează mijlocul verii. (N.t.)

*

Era trimestrul de primăvară 2009, aveam de făcut un stagiu practic de zece săptămâni, și eram mândră și fericită să fiu unul dintre puținii care primiseră un loc la o editură importantă. În același timp, nu mă simțisem niciodată mai lipsită de experiență decât atunci. Singurele slujbe pe care le avusesem înainte fuseseră cele de angajat suplinitor în sistemul de îngrijire la domiciliu a bătrânilor și de femeie de serviciu, astfel că nimic din activitatea unei edituri nu-mi era familiar. A trebuit să învăț fiecare detaliu de la zero: cum să mă îmbrac, cum să folosesc imprimanta și scannerul, cum să interacționez cu colegii, cum să mă raportez la ei ca la niște colegi, și nu ca la camarazi sau prieteni de muncă. Și cum să navighez printre ierarhii care, evident, există, în același timp în care se așteaptă de la tine să profiți de fiecare șansă care se ivește pentru a-ți demonstra independența și puterea de inițiativă.

În primele săptămâni am plâns de multe ori când am ajuns seara acasă, cu un teancul meu de manuscrise în brațe.

*

Tocmai mă mutasem din camera mea studentească din Lappkärrsberget, într-o garsonieră la mâna a doua din Skanstull, și nu mă gândisem că asta mă va face să mă simt atât de singură. Când încercam să-mi contemp lu existența din exterior, aceasta

îmi apărea aproape ca o imagine-cliseu a alienării într-un oraș mare: să fii atât de aproape de alți oameni și, în același timp, atât de departe de ei. Eram un omuleț printre alte mii și mii, unul dintre cei care traversau grăbiți Ringvägen, înainte ca semaforul să se schimbe, care coborau în fugă scările până la peronul de metrou, se înghesuiau în primul tren care mergea către nord și coborau în Hötorget. Trăiam senzația chinuitoare că ceva îmi lipsea din viață, o senzație subliminală de insuficiență, greu de formulat. Cercul meu social fusese alcătuit în întregime prin bunăvoința întâmplării și a împrejurărilor și avea, probabil, să se destrame când anii de studii ajungeau la sfârșit. Îmi petreceam majoritatea serilor acasă, citind, cufundată într-o stare de ușoară letargie. Uneori făceam plimbări până la Årstaviken, urmam cheiul până la Danvikstull și stăteam acolo, uitându-mă la ferestrele care străluceau în Hammarby Sjöstad.

Simțeam deseori că nimic din viața mea nu se petrece cu adevărat, în orice caz nu la fel de intens ca în viețile cunoștințelor mele. Într-un fel, ceilalți păreau mai ancorați în lume, mai siguri de ce vor să facă cu viețile lor și de cum ar trebui să procedeze pentru a ajunge acolo. Și, în același timp, sentimentul ăsta mă frustra, pentru că acum aveam, totuși, câteva lucruri la care, în urmă cu doar câțiva ani, nu putusem decât visa: o locuință într-o zonă centrală a Stockholmului, o facultate pe care aveam s-o termin în curând, o perioadă de practică într-o editură mare. În afară de precara situație financiară de student și de primăvara care întârzia, nu avem prea mult de ce să mă plâng.

Abia dacă îndrăzneau să deschid gura la ședințele de la Rydén. Toți ceilalți păreau atât de siguri pe ei, își expuneau argumentele într-o manieră profesională, șlefuită, elegantă sau relaxată, aproape nonșalantă. Ambele abordări emanau experiență și încredere în sine, iar eu nu aveam nici una, nici alta. Mă gândeam de multe ori că ar trebui să spun ceva, altfel vor crede cu toții că nu sunt interesată de acele discuții, când eu, de fapt, nu doream nimic mai mult decât să intervin în discuții. Dar nu-mi venea niciodată în minte ceva destul de inteligent de spus. În cele din urmă, asta a devenit o obsesie: atât de multe ședințe și eu continuam să nu spun nimic. Îmi imaginam că, dacă aș face-o, ceilalți ar reacționa, s-ar întoarce către mine privindu-mă uimiți și gândindu-se: „Ah! Poate să vorbească?”

Într-o zi, unul dintre romanele tocmai publicate la Rydén a fost recenzat în aproape toate ziarele, primind critici bune, așa cum crezusem și eu că se va întâmpla. De fapt, mă întrebam de ce editura se angajase să-l publice. În aceeași dimineață, m-am nimerit în fața automatului de cafea din camera de lunch, împreună cu Gunnar, directorul literar.

– Nu sunt recenzii prea grozave, a spus el pentru a face conversație, arătând cu capul spre paginile de cultură ale ziarelor de dimineață, întinse pe masă.

– De fapt, nici mie nu mi s-a părut o carte prea bună, am răspuns cu prudență.

– E adevărat că asta credeam, dar mi-am regretat cuvintele de îndată ce le-am auzit rostite. Sunau mult mai critic decât voisem.

– Așa crezi? a spus Gunnar. De ce?

Nu era nimic agresiv în întrebarea lui, nici prestigiu rănit.

Doar curiozitate genuină.

– Mi se pare prea elaborată, am spus. Nu există durere sau emoție reală în ea. E nesinceră.

– Grele cuvinte, a spus el liniștit.

Câteva clipe am crezut că făcusem o gafă, că pășisem pe un câmp minat, că încălcasem un cod de loialitate care presupune că nu ai niciodată voie să critici propriile publicații, că poate dădusem cu piciorul șanseii de a continua la Rydéns după ce perioada de practică se sfârșea.

Dar el mi-a zâmbit.

– Sunt de acord cu tine. Și eu am spus același lucru când Jenny a prezentat cartea astă-toamnă, dar uneori trebuie să cedezi. Vino.

A pornit-o pe coridor în fața mea, către biroul lui, unde mi-a întins trei teancuri de hârtii legate cu bandă elastică.

– Citește astea și vezi dacă sunt de vreo treabă, mi-a spus.

– OK.

– Sunt manuscrisele unor debutanți. Au trecut deja prin mâna unui lector, dar asta nu înseamnă chiar atât de mult. Ne vedem vineri dimineață să discutăm.

– OK, i-am răspuns.

*

A fost îngrozitor de greu. Am încercat să ghicesc care era adevărata părere a celorlalți despre manuscrise, dar simțeam aceeași neputință ca la ședințele editurii sau la seminarele de la universitate, unde nu știam niciodată ce să spun despre textele pe care le citisem și mă întrebam mereu cum reușeau ceilalți să aibă atât de multe păreri. De unde le scoteau? Eu nu eram obișnuită să formulez păreri. Deși la seminare se sublinia mereu cât de importante erau analizele și reflecțiile personale, nimeni nu te învăța cum să le produci.

Acum nu mai exista nici măcar un grup în care să te ascunzi sau părerile altcuiva pe care să brodezi. Am citit repede cele trei manuscrise cu speranța că voi simți intuitiv ce e bun și ce e mai puțin bun, dar creierul mi-o lua mereu înainte, făcându-mă să mă indoiesc de propriile impresii.

Două dintre manuscrise aveau scenarii clare și găsisem deja texte potrivite pentru coperta a patra, formulări cu multă încărcătură emoțională despre diverse probleme stringente ale contemporaneității, cu perspective importante. Știam că ar fi o descriere pe care toată lumea avea s-o admită și că romanele vor fi considerate literatură bună și esențială. Al treilea manuscris era complet diferit: enigmatic, captivant, poetic, contemplativ, mai greu de explicat și, de aceea, mai greu de abordat. Intuiția îmi spunea că e cel mai bun, dar nu știam cum aș fi putut motiva asta. În plus, nu

voiam să port răspunderea refuzării unui manuscris care ar putea fi publicat și încununat de succes la altă editură.

Mă resemnam tot mai mult pe măsură ce săptămâna trecea. Se apropia seara de joi și, cu o zi înainte, am primit un semnal de la chatul de grup, unde eram anunțată de niște colegi de facultate că ieșim în oraș și bem ceva. Am lăsat teancurile de manuscrise și am plecat să-i întâlnesc. Îmi trecuse prin cap să renunț la proiecte și să îi mărturisesc lui Gunnar a doua zi adevărul: Nu știu ce cred. Se pare că lumea editorială nu e totuși pentru mine.

Am băut câteva pahare, repede și fără să stau pe gânduri prea mult, pentru că puteam la fel de bine să mă îmbăt acum, când eșuasem la locul meu de practică, mă simțeam lipsită de intuiție, opinii și personalitate, stăteam tăcută pe banca incomodă și ascultam vorbăria colegilor, o discuție plicticoasă despre una dintre cărțile din literatura de curs. Erau provocator de strălucitori, ca și cum se aflau în continuare la seminar, deși erau între prieteni, cu trei beri la activ, vorbeau de parcă încercau să impresioneze pe cineva când, de fapt, nu spuneau nimic, în orice caz, nimic important.

Deodată am simțit că totul devine clar.

M-am scuzat și m-am grăbit spre casă pentru a nu-mi pierde din exaltare, mi s-a părut că metroul merge prea încet și că stopurile de pe Ringvägen întârzie pe roșu mai mult decât de obicei. Ajunsă acasă, mi-am ordonat cele trei manuscrise în față și, când le-am răsfoit din nou, totul mi-a apărut cât se poate de limpede: doar al treilea e cu adevărat bun. Era singurul care era literatură

în felul în care voiam eu să fie literatura: neînduplecată, curajoasă, scrisă cu o viziune estetică clară.

Celelalte două erau la fel de lipsite de sens ca divagațiile pretențioase ale colegilor mei de curs, o proză scrisă impecabil, dar fără strălucire, care se întindea greoaie și fără viață peste pagini. Chiar dacă abordau subiecte care aveau anvergura actualității, erau categoric plictisitoare. Ca și cum autorii lor ar fi urmat un șablon pentru cotidianul din actualitatea contemporană, ceea ce le făcea inutil de citit, întrucât le înțelegeai de la bun început intenția. De ce aș dori să public așa ceva? De ce aș fi recomandat un lucru pe care, de fapt, îl disprețuiam? Manuscrisul care, la prima vedere, mi se păruse cel mai puțin relevant, era, de fapt, cel mai valoros: avea o intenție reală.

Chiar așa i-am spus lui Gunnar când m-a chemat în biroul lui, în dimineața următoare. Mă simțeam importantă în timp ce stăteam acolo, într-un fotoliu de piele, în designul anilor șaizeci, care aparținea cu siguranță mobilierului original al clădirii, înconjurată de rafturile lui doldora de cărți și de tablourile înghesuite pe pereți.

– Astea, am spus arătând către cele două manuscrise care nu-mi plăcuseră, sunt scrise ca și cum au urmărit un șablon pentru literatură suedeză contemporană. Dacă nu le publicăm, cu siguranță o vor face alții, și poate că vor fi bine primite de critică, dar eu n-aș fi fost în stare să le citesc până la capăt dacă n-aș fi fost obligată. Însă, asta e altceva. Am pus mâna pe teancul celui de-al treilea manuscris. Aici e ceva ce n-am mai citit. Și e captivant, deși abia dacă se întâmplă ceva. Ca un roman polițist fără crimă.

Mai târziu, m-am gândit că nu livrasem cine știe ce judecăți nemaipomenite. Probabil că și cei cu puțină experiență ar fi spus cam același lucru. Dar, în clipa aceea, am simțit că era pentru prima dată când reușisem să formulez cu adevărat o opinie proprie.

Gunnar a dat din cap.

– O carte polițistă fără crimă, a spus. Asta păstrăm pentru textul de pe spate.

Am râs, ușurată și ușor confuză, neștiind dacă glumea sau nu. Dar nu glumea.

– O să mă uit peste ea la sfârșitul săptămânii, dar am încredere în părerea ta, a continuat. Trebuie să publicăm și câțiva debutanți, și nu mai e nimeni care știe să scrie, la naiba. Tu te vei ocupa de asta dacă ne hotărâm pentru publicare.

– OK, am spus încă uimită și cu un șir lung de proteste în cap – nu pot, nu îndrăznesc, perioada mea de practică se va încheia până atunci – dar n-am spus nimic din toate astea, iar Gunnar a afișat zâmbetul lui prietenos, dar oarecum impersonal, a aruncat celelalte două manuscrise într-o cutie și întâlnirea a luat sfârșit.

*

E jenant, dar atunci nu știam exact cu cine aveam de-a face. Era un bărbat mai în vârstă, iar eu încă destul de tânără ca să consider că majoritatea bărbaților mai în vârstă arată la fel. În ochii mei, nu se remarcă prin nimic special. Numai după ce am început

să mă informez mai îndeaproape despre Gunnar Abrahamsson, am înțeles că era o celebritate în lumea editorială. Atunci m-am simțit din nou ca o neghioabă care, deoarece eram mereu cu garda lăsată în prezența lui, nu înțelesese cine e.

Fusese una dintre marile personalități ale lumii editoriale în deceniile '80 și '90, când îi descoperise pe cei care aveau să devină câțiva dintre marii scriitori suedezi. În camera de cafea a editurii, pe un perete cu fotografii vechi, înrămate, și tăieturi din ziare, pe care nimeni nu se mai îngrijea să le actualizeze, se afla și o fotografie cu el de la un banchet Nobel cândva, la sfârșitul anilor '80, unde îl ținea de după umeri pe laureatul Nobel al aceluși an în literatură și amândoi râdeau cu gura până la urechi. Cu zece ani înainte, înființase *Andromeda*, o colecție de cărți ale „celor mai interesante voci din literatura contemporană”, cum scria pe copertile lor vechi, ceea ce era, în majoritatea cazurilor, adevărat. Era o colecție frumoasă, concepută simplu și omogen, care putea servi într-adevăr ghid pentru operele care aveau să devină importante. Mulți dintre marii scriitori de azi au debutat în *Andromeda*.

Andromeda continua să trăiască, chiar dacă cu apariții mai sporadice: Gunnar considera că nu multe dintre romanele contemporane atingeau nivelul înalt al idealului colecției, care era, în același timp, propriul și la fel de înaltul său ideal. În schimb, se dedicase scriiturii pe care el o cultivase. Avea o înfățișare mai degrabă banală, o vârstă greu de ghicit, purta o pereche de ochelari anoști, cu rame metalice, dar era înalt și bine îmbrăcat. În același

timp, însă, exista întotdeauna ceva neglijent în înfățișarea lui: o batistă mototolită care pe care o îngrămădise în buzunarul de la piept în timp ce gândurile îi fugiseră în altă parte, o servietă din piele care își trăise deja cele mai bune zile.

Se pare că avusese probleme cu inima și, conform bârfelor, își petrecea în camera de cafea cea mai mare parte din timpul care îi mai rămăsese până la pensionare, când urma să se mute împreună cu soția în casa de vară din Provence.

*

Apoi, totul s-a petrecut cu repeziciune. Într-o dimineață, Gunnar mi-a făcut semn să vin în biroul lui și mi-a comunicat că Jenny era în concediu medical, apoi intra în cel de maternitate, așa că eu îi puteam lua locul. Jenny era redactoare, dar începuse drumul către o carieră de editoare, cu câteva cărți care avuseseră succes, iar eu am înțeles că era considerată o mare speranță. Am înțeles și că lucrurile nu puteau să meargă chiar atât de simplu, că existau cu siguranță reguli și rutine pentru modul în care se puteau anunța și ocupa posturile libere, dar că Gunnar avea acolo o poziție care îi permitea să procedeze precum voia și că ar fi fost o nebunie din partea mea să refuz, chiar dacă acceptarea e infinit mai înspăimântătoare. Dar, mi-am spus, nu am nimic de pierdut: puținul rămas din facultate îl puteam termina mai târziu, și ce e viața de student sărac în comparație cu cea de la Rydéns? Erau acolo scriitori pe care îi citisem și admirasem în adolescență, iar

acum poate că aveam să lucrez cu ei. Ca să nu mai vorbim despre toate contactele pe care aş putea să le stabilesc, contextele în care aş fi inclusă, dar și petrecerile, toate party-urile legendare de pe terasa de pe acoperiș. Asta era o ofertă năucitoare, promisiunea unei vieți noi, exact acea viață pe care mi-o dorisem atât de mult. Așa că, am acceptat.

E remarcabil cât de repede te poți adapta la modul în care crezi că ești văzut de ceilalți. Când am venit la Rydéns, m-am simțit importantă, dar angoasată, mi-am imaginat că ceilalți mă consideră studenta sânguincioasă, capabilă să formuleze cel mai bine cererea pentru locul acela de practică, cumva impecabilă, dar fără să poată contribui cu ceva original. Atunci m-am gândit că îmi lipsea ceva boem, ceva frivol și rutinat, prezent la toți cei din jurul meu, pe care îi invidiam.

Apoi, după angajare, am început să simt exact invers. M-am gândit că ceilalți se întrebau ce mă îndreptăța, de fapt, să ocup acel post. De ce preluasem sarcinile de serviciu ale lui Jenny din moment ce nu eram decât un stagiar care nici măcar nu deschidea gura la ședințe. M-am simțit dintr-o dată în fața lor ca un diletant, nesigur și lipsit de seriozitate, în comparație cu felul lor rutinat de a-și face treaba. Așa că am început să muncesc cu mai multă sârguință. De cele mai multe ori, eram ultima care pleca seara acasă, încărcată de un teanc de manuscrise care trebuiau citite, redactate sau cărora trebuie să le fac un rezumat. În alte dăți, citeam aparițiile sezonului, atât cele de la Rydéns, cât și cele de la alte edituri. Mă gândeam că trebuie să am o bibliotecă întreagă în cap, că e